

زبان و ادب عرب در دوره صفوی

www.ketab.ir

سرشناسه	:	لالوند، زینب، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	زبان و ادب عرب در دوره صفوی / نویسندگان زینب لالوند، کبری بارانی؛ ویراستار مینا گرمی.
مشخصات نشر	:	گرج: پیدار، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	:	۱۲۰ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.
شابک	:	۱۰۰۰۰۰ ریال : ۳-۰۷-۸۷۶۵-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۱۰- ۱۱۵؛ همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع	:	زبان عربی -- ایران -- تاریخ
موضوع	:	Arabic language -- Iran -- History
موضوع	:	علوم -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۰ - ۱۲ ق.
موضوع	:	Science -- Iran -- History -- 16th-18th centuries
موضوع	:	ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷ - ۱۱۴۸ ق.
موضوع	:	Iran -- History -- Safavids, ۱۵۰۲ - ۱۷۳۶
شناسه افزوده	:	بارانی، کبری، ۱۳۶۲ -
رده بندی کتب	:	۷۸۲-۱۳۹۶/۲۲۲
رده بندی دیوبی	:	۷۰۱/۹۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۳۰۹۴۸

زبان و ادب عرب در دوره صفوی
تألیف: دکتر زینب لالوند، کبری بارانی
سر: پیدار

تعداد صفحات: ۲۰ صف

نوبت چاپ: ۱-۱۲

شمارگان: ۱۰۰۰ ج

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان ویراستار: مینا گرمی

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

مرکز بخش: انتشارات پیدار

آدرس: رجایی شهر خ هفتم غربی فاز ۲- پلاک ۹۰

تلفن: 34210507-34210503

تلفگرام: ۰۹۳۷۸۱۳۸۶۵۸

www.pidar.ir

www.hamrah-pnu.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

فہرست

۲	مقدمہ
۵	فصل اول: ررسی اوضاع دورۂ صفوی
۶	تاریخ صفویہ
۱۰	پادشاہان صفویہ
۱۱	مراکز علم و تربیت در دورہ صفویہ
۱۵	فصل دوم: اوضاع زبان و ادبیات علم در دورۂ صفوی
۱۶	بخش اول: قرن دہم
۲۱	بخش دوم: قرن یازدہم
۲۷	فصل سوم: علما و ادبای عرب زبان دورۂ صفوی
۲۸	۱- آقا جمال الدین محمد خوانساری
۳۳	۲- آقا حسین خوانساری
۳۶	۳- حسن لاهیجی
۳۶	۴- خلیفہ خالی
۳۷	۵- سید صدر
۳۹	۶- سید عبداللہ خان موسوی

- ۷- شهید نعمت الله جزایری ۴۰
- ۸- شیخ بهایی ۴۱
- ۹- شیخ جلیل عاملی مشغری جیفی ۴۱
- ۱۰- شیخ حر عاملی ۵۳
- ۱۱- شیخ سلیمان ماحوزی بحرانی ۶۰
- ۱۲- شیخ عبد جابر عبادی ۶۱
- ۱۳- شیخ نور الله احمدیان ۶۳
- ۱۴- شیخ محمد حسن بن حسین شهید ثانی ۶۳
- ۱۵- عبدالرزاق لاهیجی ۷۰
- ۱۶- علامه مجلسی ۷۰
- ۱۷- غیث الدین شیرازی ۷۴
- ۱۸- فاضل هندی ۷۶
- ۱۹- فیض کاشانی ۸۰
- ۲۰- قاضی سعید قمی ۸۴
- ۲۱- مکرکی محقق الثانی ۸۹
- ۲۲- کمال الدین اردبیلی ۹۰

- ۲۳- محقق سبرواری..... ۹۱
- ۲۴- محمد الحرفوشی عاملی..... ۹۲
- ۲۵- محمد مؤمن شیرازی..... ۹۳
- ۲۶- ملا صدراى شیرازی..... ۹۷
- ۲۷- مولانا زکی الدین علی قهبایی..... ۱۰۰
- ۲۸- میر امام..... ۱۰۱
- ۲۹- میر فندرسکی..... ۱۰۵
- ۳۰- میرزا محمد مشهدی..... ۱۰۷
- فهرست منابع..... ۱۱۰

زبان عربی در ایران پیشینه‌ای کهن در ادبیات و دستور زبان داشته و دارد و آغاز آن همپایه رشد و گسترش رسمی زبان فارسی دری بوده است. زبان عربی در ایران برای زبان فارسی نیز مهم است. بنا به دیدگاه داریوش آشوری، فارسی و عربی چه به عنوان دو زبان همسایه چه به عنوان دو زبان در قلمرو یک فرهنگ دینی می‌بایست با یکدیگر رابطه و داد و ستد داشته باشند، و می‌بایست بسیاری از واژه‌ها را از یکدیگر بگیرند، چنانچه تاکنون گرفته‌اند.^۱ همچنین زبان عربی در ایران می‌تواند بخشی از هویت فرهنگی ایران و کشورهای عربی باشد.

در سده‌های پانزدهم و شانزدهم در دوران فرهنگی عصر زرین اسلامی، زبان عربی به عنوان زبان اول زبان اسلامی مهم بود. در واقع، عربی زبان مشترک همه مسلمانان به شمار می‌رفت که توانست میراث علمی و فلسفی یونان، ایران باستان و هند و دیگر زبان‌ها را در خود بیاورد و آن را به شیوه خود تکمیل کند. «هرکه این زبان را می‌آموخت می‌توانست بر تمامی آن میراث دست یابد و خود نیز چه بسا با زشتی کتاب به آن زبان چیزی بر آن بیفزاید».^۲ اهمیت دینی زبان عربی، نیز از ویژگی‌های پیوسته زبان عربی در ایران است.

۱. آشوری، داریوش، ۱۳۷۲، بازاندیشی زبان فارسی، تهران: نشر مرکز، ص ۱۱۰.

۲. همان منبع، ص ۱۴۹.

بسیاری از ادیبان ایرانی فارسی‌زبان، اگر می‌توانستند، به زبان عربی اثر می‌آفریدند؛ یا در میان آثارشان از زبان عربی سود می‌جستند همچون جلال‌الدین مولوی در اثر ارزشمند مثنوی معنوی. ابوریحان بیرونی در دی‌اچۀ کتاب الضیئۀ، زبان عربی را برتر از زبان خود (زبان خوارزمی) برای رون علمی بیان کرده است.

موقعیت زبان عربی در ایران، در بسیاری وجوه آن، بدون پرداختن به ظهور، رواج ادب فارسی میسر نیست. می‌توان دریافت که فارسی دری با گام‌هایی لرزان و بی‌استحباب به پشتوانۀ عربی در حال تکوین است و به وادیه‌های گوناگون ادبی و علمی وارد می‌شود.

تاریخ ادبیات فارسی و تاریخ ادب عرب نیز به نحوی به سبب سرچشمه‌های مشترک و همسنگی با یکدیگر به نحو چشمگیری در هم تنیده‌اند، به ویژه در سرزمین‌های اسلامی از رخدادهای روی داده است. هرچند در اثر جنگ‌ها و حتی حمله افغان به اصفهان در دورۀ صفوی بسیاری از ارزش فرهنگی ایران زمین از بین رفته است ولیکن آثار معماری بسیاری که از دورۀ صفویۀ بر جای مانده است به شان از شکوفایی علوم در آن دوران در ایران دارد.

در دورۀ صفویۀ تعامل بین ایران و اسلام بیشتر صورت گرفت؛ زیرا ایران به صورت کانون گرم برای شیعیان سراسر جهان درآمد و بسیاری از دانشمندان شیعه از دیگر سرزمین‌ها به ایران رو آوردند و برخی از آن‌ها

فارسی آموختند و ذواللسانین شدند. برخی نیز فارسی‌دان و عربی‌دان بودند و آثاری را پدید آوردند؛ بنابراین مطالعه و بررسی این دوره تاریخی یعنی قرن‌های دهم، یازدهم تا میانه قرن دوازدهم و معرفی علما و دانشمندان هر قرن مورد توجه در این نوشتار است.

از این نظر تاریخ مانند ادبیات است که از آثار فراوانی برخوردار است. این همانندی نشان می‌دهد که تاریخ و ادبیات نسبتی با یکدیگر دارند. ادبیات در بستر تاریخ پدید می‌آید و تاریخ را می‌توان در سیمای ادبیات نگریست.